C/2024/1571

5.3.2024

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Konsekvenserna av höga energipriser för jordbrukssektorn och landsbygdsområdena

(yttrande på eget initiativ)

(C/2024/1571)

Föredragande: **Simo TIAINEN**

Beslut av EESK:s plenarförsamling	23.2.2023
Rättslig grund	Artikel 52.2 i arbetsordningen Yttrande på eget initiativ
Ansvarig sektion	Sektionen för jordbruk, landsbygdsutveckling och miljö
Antagande av sektionen	22.11.2023
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	48/0/0
Antagande vid plenarsessionen	14.12.2023
Plenarsession nr	583
Resultat av omröstningen (för/emot/nedlagda röster)	182/0/2

1. Slutsatser och rekommendationer

1.1 De höjda energipriserna och riskerna för avbrott i energiförsörjningen har varit en av de viktigaste frågorna för EU under det senaste året, och ett stort antal åtgärder har vidtagits på EU-nivå och av medlemsstaterna. Landsbygdsområdena och särskilt jordbrukssektorn i EU har drabbats hårt av höga energipriser.

1.2 Kommissionen och medlemsstaterna har vidtagit flera åtgärder för att hantera effekterna av stigande energipriser. Europeiska ekonomiska och sociala kommittén (EESK) menar att medlemsstaterna i stället för nationella tillfälliga politiska åtgärder bör förbättra användningen av instrumenten i de nationella strategiska planerna inom den gemensamma jordbrukspolitiken för att hantera kriser till följd av snabba marknadsförändringar.

1.3 EESK påpekar att snabbt stigande priser och därmed snabbt stigande produktionskostnader också utgör en utmaning för mekanismerna i den gemensamma jordbrukspolitiken. Därför föreslår kommittén att kommissionen överväger att inkludera kontracykliska inslag i den gemensamma jordbrukspolitikens instrument efter 2027.

1.4 EESK stöder alla initiativ som syftar till att minska beroendet av fossilbaserade insatsvaror och energikällor. Behovet av förbättrad politisk samstämmighet för att öka takten i den gröna omställningen måste understrykas, särskilt utfasningen av fossila bränslen och icke-fossilbaserad energi. Vid sidan av jordbruks- och landsbygdspolitiken måste man inom andra politikområden ta större hänsyn till dessa mål.

1.5 EESK stöder helhjärtat tanken att man i avtalspraxis inom livsmedelskedjan i högre grad bör ta hänsyn till de högre produktionskostnaderna inom primärproduktionen. De avtal som rör livsmedelskedjan är vanligtvis stelbenta och tar inte tillräcklig hänsyn till de snabbt föränderliga produktionskostnaderna. EESK framhåller med kraft att situationen måste förbättras. EESK efterlyser en harmonisering av de olika avtalslagstiftningarna och avtalsmetoderna för att skapa enhetlighet och effektivitet mellan medlemsstaterna. EESK betonar att kvaliteten på de statistiska uppgifterna om jordbrukarnas produktionskostnader och prismarginaler måste förbättras.

1.6 Höga energipriser påverkar näringslivet och den ekonomiska verksamheten på landsbygden. Osäkerheten har försvagat incitamenten att investera och höjt tröskeln för att anställa arbetstagare. Detta innebär en risk för färre sysselsättningsmöjligheter, särskilt i avlägsna landsbygdsområden och landsbygdsområden, där alternativa sysselsättningsmöjligheter sällan finns. Att bygga ut energiinfrastrukturen bidrar till att skapa nya arbetstillfällen och kan också innebära alternativa inkomstkällor för jordbruket och andra aktörer på landsbygden.

1.7 Landsbygdsområdenas framtid och välstånd är av yttersta vikt för Europas livsmedelstrygghet, strategiska oberoende ([1]) och motståndskraft samt för en hållbar energimix som bidrar till EU:s energioberoende. Det är viktigt att man åtar sig att genomföra målen i EU:s långsiktiga vision för landsbygden ([2]). EESK understryker dessutom vikten av att upprätthålla och utveckla landsbygdens infrastruktur i hela unionen. Ändamålsenlig och väl underhållen infrastruktur förbättrar motståndskraften och möjliggör anpassning till framväxande kriser.

1.8 De lokala och regionala energigemenskapernas roll måste erkännas och främjas för att en rättvis och effektiv energiomställning ska uppnås i landsbygdsområden ([3]). EESK ser många möjligheter i energigemenskaper och anser att i synnerhet gemenskaper för förnybar energi är mycket intressanta ur ett landsbygdsperspektiv. Främjandet av lokala och regionala energigemenskaper måste gå hand i hand med enkel tillgång, flexibel byråkrati och minskade administrativa bördor. Det är viktigt att dessa typer av projekt i landsbygdsområden också stöds av EU-medel.

1.9 EESK betonar vikten av energibesparingar och energieffektivitet i både privat och offentlig konsumtion. Detta kan uppnås bland annat genom energirenoveringar av byggnader, investeringar i nya maskiner och annan teknik samt mindre energikrävande jordbruksverksamhet.

2. **Inledning**

2.1 Rysslands grymma, oprovocerade, oberättigade och olagliga krig mot Ukraina utlöste en aldrig tidigare skådad energikris för EU. Energipriserna började stiga snabbt under hösten 2021 och steg kraftigt efter krigsutbrottet i slutet av februari 2022. Kraftigt höjda energipriser orsakade svårigheter för människor och företag i hela EU. De höjda energipriserna och riskerna för avbrott i energiförsörjningen har varit en av de viktigaste frågorna för EU under det senaste året, och ett stort antal åtgärder har vidtagits på EU-nivå och av medlemsstaterna. Samtidigt håller EU på att genomföra en ambitiös omställning till en koldioxidneutral ekonomi. Syftet med detta yttrande är att mer ingående undersöka de höga energipriserna inverkan på jordbrukssektorn och landsbygdsområdena och lägga fram rekommendationer för att mildra de negativa effekterna.

2.2 Jordbrukssektorn, som är en strategisk sektor i EU och en viktig del av vår landsbygd, har drabbats hårt av höga energipriser. Jordbruksproduktionen kräver mycket energi antingen direkt eller indirekt genom användning av energiintensiva insatsvaror, särskilt gödselmedel. De stigande energipriserna har i hög grad påverkat kostnaderna för jordbruksproduktionen och lett till ökad osäkerhet på marknaden. Till följd av denna situation har många jordbrukare färre likvida medel och har drabbats av svårigheter med att fortsätta sin verksamhet.

2.3 Många jordbruksverksamheter är säsongsbetonade, vilket innebär att energiförbrukningen också varierar med årstiderna. Under säsongen är det ofta svårt att anpassa energiförbrukningen för att hantera prisökningar eller energibrist. Bevattning och andra vattenförvaltningsmetoder måste genomföras och jordbruksmaskiner användas i rätt tid under odlingssäsongen. Plötsliga pristoppar medför oförutsedda kostnader och kan utgöra en risk för likviditeten och lönsamheten för jordbruksföretag och andra landsbygdsverksamheter.

([1]) Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Strategiskt oberoende, livsmedelstrygghet och hållbara livsmedel (EUT C 105, 4.3.2022, s. 56).
([2]) https://rural-vision.europa.eu/index_sv.
([3]) Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om energiomställningen och den digitala omställningen i landsbygdsområden (EUT C 486, 21.12.2022, s. 59).

2.4 På landsbygden har höga energipriser lett till ökade kostnader för basförnödenheter som uppvärmning, el, logistik och transport. Landsbygdsområden har ofta begränsad tillgång till energiinfrastruktur, och reseavstånden är ofta långa. Situationen har lagt en betydande börda på landsbygdsbefolkningen och landsbygdsföretagen. Genomsnittsinkomsten i landsbygdsområden är lägre än i stadsområden ([4]). Landsbygdsbefolkningen löper större risk att drabbas av social utestängning och energifattigdom. Det har också gjort det svårt för företag på landsbygden att bedriva verksamhet och vara konkurrenskraftiga. Höga energipriser har gjort det svårare för landsbygdssamhällen att få tillgång till tillförlitliga energikällor till överkomliga priser. Detta utgör ett växande hot om fattigdom på landsbygden.

2.5 Snabba marknadsförändringar har konsekvenser för samhället. Turbulensen på energimarknaderna har varit en viktig källa till inflation inom EU. Det harmoniserade konsumentprisindexet för el, gas och andra bränslen var i genomsnitt 60 % högre 2022 jämfört med prisnivån 2020. Inom jordbruket var motsvarande förändring i energipriserna ännu högre. De totala energipriserna inom jordbruket ökade med 86 % under samma tvåårsperiod ([5]).

3. **De höga energiprisernas inverkan på jordbrukssektorn**

3.1 De snabba förändringarna på EU:s energimarknad under 2021 och 2022 återspeglas tydligast i ändrade naturgaspriser. Naturgaspriset är en tillräcklig indikator på den övergripande energiprisutvecklingen, eftersom gas är en viktig energikälla för uppvärmning och bestämmer priserna på EU:s elmarknad. För jordbruket är naturgas en viktig insatsvara i produktionen av kvävegödselmedel. Utöver den naturgasdrivna marknaden har oljeprisernas globala utveckling lett till snabba ökningar av bränslepriserna. Den samtidiga ökningen av olje- och gaspriserna har återverkat särskilt starkt på jordbruket.

3.2 För jordbrukarna beror de stigande energipriserna på de direkta produktionskostnaderna, insatsvarorna och hushållens konsumtion. Det totala energipriset inom jordbruksproduktionen var 86 % högre 2022 jämfört med 2020. Den största ökningen gällde bränslen för uppvärmning, med en ökning på 225 % jämfört med 2020. Den jämförbara prisökningen på gödselmedel var 142 %, och för el var den 72 % ([6]).

3.3 De totala produktionskostnaderna för jordbruket var betydligt högre på grund av ökade priser på insatsvaror. Elasticiteten i efterfrågan på de viktigaste insatsvarorna i jordbruket är mycket låg, vilket tyder på att förändringarna i efterfrågan är mindre jämfört med prisförändringarna.

3.4 Inom jordbruket lämnar snabba kortsiktiga prisförändringar ofta endast litet utrymme för anpassning, beroende på sektor eller typ av jordbruk. Energi och gödselmedel utgör en relativt stor andel av den totala användningen av insatsvaror i jordbruket. Enligt Eurostat ([7]) var energins andel i EU:s jordbrukssektor 13,2 % 2022. Dessutom ökade priserna på andra insatsvaror i jordbruket.

3.5 Inom jordbruket i EU ökade kostnaderna för gödselmedel under 2022 med 103 % jämfört med 2020. Eftersom den konstaterade prisökningen är något högre än kostnadsutvecklingen, var den totala mängden gödselmedel som användes i produktionen lägre 2022 jämfört med 2020. Som jämförelse var de totala energikostnaderna 66 % högre under samma period. Energianvändningen inom jordbruket var således också lägre 2022 ([8]).

3.6 Instabila energipriser återverkar på både medellång och lång sikt. På medellång sikt kan ökningen av produktionskostnaderna till följd av höjda energipriser öka takten i strukturförändringarna inom jordbruket, när det gäller både nedläggning av jordbruk och produktionsförändringar. Liknande konsekvenser har även drabbat andra företag på landsbygden. På lång sikt påskyndar stigande energipriser övergången till mer ändamålsenliga eller effektiva produktionsmetoder som kräver färre naturresurser eller insatsvaror.

([4]) Eurostats regionala årsbok 2023.
([5]) Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-flagship-publications/w/ks-ha-23-001?language=sv), egna beräkningar.
([6]) Räkenskaper för jordbrukssektorn, Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-flagship-publications/w/ks-ha-23-001?language=sv), egna beräkningar.
([7]) Räkenskaper för jordbrukssektorn (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/aact_eaa01/default/table?lang=en).
([8]) Räkenskaper för jordbrukssektorn (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/aact_eaa01/default/table?lang=en), egna beräkningar.

4. **De höga energipriserna inverkan på landsbygden**

4.1 De specifika faktorer som påverkar energiinflationen varierar beroende på region, land och individuella omständigheter. Effekterna av ökade energikostnader är större i landsbygdsområden jämfört med stadsnära områden och stadsområden. Detta beror särskilt på högre distributions- och leveranskostnader, begränsad konkurrens mellan energileverantörer, utmaningar i fråga om energiinfrastruktur samt skillnader i fråga om subventioner och politik.

4.2 De snabbt stigande energipriserna och den totala höga inflationen ledde till att konsumenternas köpkraft minskade. I allmänhet har löne- och inkomstutvecklingstakten inte kunnat hålla jämna steg med den snabbt ökande inflationen.

4.3 Under 2022 var det genomsnittliga elpriset i EU för konsumenterna 44 % högre än 2020. Konsumentpriset för gas var 72 % högre och för värmeenergi 24 % högre under samma period. Den relativa andelen av de totala konsumtionsutgifterna för el, gas och andra bränslen ökade från 2020 till 2022 ([9]).

4.4 Höga energipriser har lett till högre levnadskostnader för landsbygdsbefolkningen. Detta kan påverka deras förmåga att ha råd med grundläggande förnödenheter som uppvärmning, el och transport. Stigande energipriser bidrar till fattigdomen på landsbygden. Enskilda personer eller hushåll har inte råd att köpa tillräckligt med energi. Detta kan leda till sämre tillgång till tillförlitlig uppvärmning, kylning, belysning och andra väsentliga energibehov. Energifattigdom kan ha negativa effekter på hälsa, utbildning och allmän livskvalitet i landsbygdsområden, särskilt bland utsatta befolkningsgrupper och äldre.

4.5 Höga energipriser påverkar också näringslivet och den ekonomiska verksamheten på landsbygden. Vid sidan av jordbruket har många företag som är verksamma på landsbygden drabbats av denna situation. Osäkerheten har försvagat incitamenten att investera och höjt tröskeln för att anställa arbetstagare. Turistnäringen, som är viktig i många landsbygdsområden, har också drabbats av höga energipriser. Detta innebär en risk för färre sysselsättningsmöjligheter, särskilt i avlägsna landsbygdsområden och landsbygdsområden, där alternativa sysselsättningsmöjligheter sällan finns.

5. **Allmänna kommentarer**

5.1 Kommissionen och medlemsstaterna har vidtagit flera åtgärder för att hantera effekterna av stigande energipriser. Dessa åtgärder omfattar bland annat de exceptionella stödpaketen till de jordbrukare som drabbats hårdast av situationen i Ukraina 2022 och de ihållande höga insatskostnaderna 2023, höjda tak för begränsade stödbelopp till jordbrukare, flexibilitet och möjligt stöd till företag som påverkas av stigande energikostnader samt tillfälligt avskaffande av tullar på gödselmedel med undantag för gödselmedel med ursprung i Ryssland och Belarus. Stigande energipriser uppmuntrar även investeringar i alternativa energikällor inom jordbruket. Det finns allt fler incitament till förbättring av precisionsjordbruket. Kostsam teknik blir snabbt lönsam och ger ökad avkastning på kort sikt.

5.2 EESK stöder kommissionens initiativ för att minska beroendet av fossilbaserade insatsvaror och energikällor. På grundval av meddelandet om tillgång till gödselmedel till överkomliga priser ([10]) kommer kommissionen att främja bättre tillgång till organiska gödselmedel och näringsämnen från återvunna avfallsflöden, särskilt i regioner där användningen av organiska gödselmedel är låg, stödja omvandlingen av den europeiska industrin för kvävegödselmedel till en industri baserad på ammoniak som produceras med hjälp av förnybar och fossilfri vätgas, och se till att det finns ett stabilt och fungerande regelverk som styr produktionen av förnybar och koldioxidsnål vätgas, och därigenom säkerställa att en marknad för förnybara och koldioxidsnåla vätgasbaserade gödselmedel kan utvecklas snabbt. Europeiska kommissionen måste lägga större vikt vid främjandet av användningen av organiska gödselmedel i den framtida gemensamma jordbrukspolitiken genom miljöprogram som uppmuntrar jordbrukarna.

5.3 EESK menar att medlemsstaterna i stället för nationella tillfälliga politiska åtgärder bör förbättra användningen av instrumenten i de nationella strategiska planerna inom den gemensamma jordbrukspolitiken för att hantera kriser till följd av snabba marknadsförändringar. En granskning ([11]) visar att endast 14 medlemsstater genomför riskhanteringsinstrument inom ramen för sina nationella strategiska planer inom den gemensamma jordbrukspolitiken. Dessa instrument bör omfatta kostnadsförsäkringar eller andra kostnadsorienterade åtgärder. De instrument som för närvarande godkänns inom ramen för planerna kompletterar huvudsakligen försäkringssystem som är inriktade på skördeförluster eller andra väderrelaterade utfall. Det finns dock också ett exempel på att ett inkomststabiliseringsverktyg används i de antagna nationella strategiska planerna inom den gemensamma jordbrukspolitiken.

([9]) Hushållens konsumtionsutgifter, Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_co3_p3/default/table?lang=en), egna beräkningar.
([10]) COM(2022) 590 final.
([11]) Thünen Working Paper 191a.

5.4 EESK påpekar att snabbt stigande priser och därmed snabbt stigande produktionskostnader också utgör en utmaning för mekanismerna i den gemensamma jordbrukspolitiken. Direktstöd inom den gemensamma jordbrukspolitiken är ofta motiverade som ett verktyg för att stabilisera jordbrukarnas inkomster mot bakgrund av snabba marknadsförändringar. Den nuvarande gemensamma jordbrukspolitiken kan dock inte i tillräcklig utsträckning ta hänsyn till de snabbt ökande produktionskostnadernas återverkningar på jordbruket. Därför föreslår kommittén att kommissionen överväger att inkludera kontracykliska inslag med tillräcklig finansiering i den gemensamma jordbrukspolitikens instrument efter 2027. Konjunkturdämpande åtgärder skulle i högre grad knyta stödnivåerna till marknadsutvecklingen och stärka skyddsnätet mot stigande kostnader och sjunkande vinster.

5.5 EESK stöder helhjärtat tanken att man i avtalspraxis inom livsmedelskedjan i högre grad bör ta hänsyn till de fluktuerande produktionskostnaderna inom primärproduktionen. De avtal som rör livsmedelskedjan är vanligtvis stelbenta och tar inte tillräcklig hänsyn till de snabbt föränderliga produktionskostnaderna. EESK framhåller med kraft att situationen måste förbättras. EESK efterlyser en harmonisering av de olika avtalslagstiftningarna och avtalsmetoderna för att skapa enhetlighet och effektivitet mellan medlemsstaterna.

5.6 EU:s gröna giv och från jord till bord-strategin syftar till att minska användningen av oorganiska kvävegödselmedel inom jordbruket. Att minska EU-jordbrukets beroende av fossilbaserade kvävegödselmedel är ett centralt mål. En ökad användning av återvunna näringsämnen och icke-fossilbaserade kvävekällor skulle gynna miljön och skapa nya affärs- och innovationsmöjligheter regionalt ([12]). Detta är också viktigt för att uppnå målet om koldioxidneutralitet senast 2050.

5.7 Behovet av förbättrad politisk samstämmighet för att öka takten i den gröna omställningen måste understrykas, särskilt utfasningen av fossila bränslen och icke-fossilbaserad energi. Vid sidan av jordbruks- och landsbygdspolitiken måste man inom andra politikområden ta större hänsyn till dessa mål. Detta kräver också en bättre användning av investerings- och riskkapitalsystem utanför EU:s budget. För att säkerställa en konsekvent politik bör landsbygdssäkring tillämpas på alla politiska program.

5.8 Landsbygdsområdenas framtid och välstånd är av yttersta vikt för Europas livsmedelstrygghet, strategiska oberoende ([13]) och motståndskraft samt för en hållbar energimix som bidrar till EU:s energioberoende. EESK uppmanar kommissionen och medlemsstaterna att ytterligare stödja landsbygdsområden när det gäller att utöka hållbar produktion av förnybar energi, bland annat genom att undanröja befintliga hinder, decentralisera produktions- och lagringssystem, stärka energinäten och utbilda kvalificerad personal, samt att främja användningen av förnybara energikällor som ett sätt att bidra till energioberoende, inkomstdiversifiering och kampen mot energifattigdom och klimatförändringar.

5.9 EESK understryker vikten av att upprätthålla och utveckla landsbygdens infrastruktur i hela unionen. Ändamålsenlig och väl underhållen infrastruktur förbättrar motståndskraften och möjliggör anpassning till framväxande kriser. En viktig del av infrastrukturen är ett omfattande bredbandsnät i alla landsbygdsområden. Bredband minskar behovet av pendling och skapar därmed bättre förutsättningar för distansarbete. Dessutom förbättrar bredband verksamhetsvillkoren för företag på landsbygden och bidrar därmed direkt till sysselsättningen på landsbygden.

5.10 EESK betonar att förnybar energi och främjandet av lokal energiproduktion och energigemenskaper är en viktig del av EU:s långsiktiga vision för landsbygden ([14]). Det är viktigt att man åtar sig att genomföra målen i EU:s långsiktiga vision för landsbygden. I detta avseende erkänner EESK betydelsen av initiativ såsom landsbygdspakten ([15]), som stärker flernivåstyret, underlättar samarbete mellan berörda parter och aktivt bidrar till att främja förnybar energi och hållbar utveckling inom jordbrukssektorn och på landsbygden.

([12]) Informationsrapport Europeiska ekonomiska och sociala kommittén, ”Fördelar med extensiv djurhållning och organiska gödningsmedel inom ramen för den europeiska gröna given”.
([13]) Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om Strategiskt oberoende, livsmedelstrygghet och hållbara livsmedel (EUT C 105, 4.3.2022, s. 56).
([14]) Meddelande från kommissionen, ”En långsiktig vision för EU:s landsbygdsområden” (COM(2021) 345 final).
([15]) https://rural-vision.europa.eu/rural-pact_sv.

5.11 De lokala och regionala energigemenskapernas roll måste erkännas och främjas för att en rättvis och effektiv energiomställning ska uppnås i landsbygdsområden ([16]). Energigemenskaper är nya former av energiproduktion och energiförbrukning. EESK ser många möjligheter i energigemenskaper och anser att i synnerhet gemenskaper för förnybar energi är mycket intressanta ur ett landsbygdsperspektiv. Det finns flera exempel på välfungerande energigemenskaper som Wildpoldsried ([17]), Elektrizitätswerke Schönau ([18]), Muttersholtz ([19]) samt Claremorris and Western District Energy Co-Op ([20]).

5.12 Investeringar i biogas, vindkraft, solenergi och annan förnybar energi bidrar till att minska beroendet av fossila bränslen och förbättra den totala självförsörjningen av energi inom EU. Dessa investeringar bör ökas, särskilt i jordbruksföretag. På grundval av dessa investeringar skulle lokala och regionala energinät kunna stabilisera energimarknaden och skapa skyddsnät för att motverka turbulens på marknaden, särskilt för konsumenter på landsbygden, jordbrukare och småskaliga företag.

5.13 EESK betonar vikten av energisparande och förbättrad energieffektivitet. Förutom andra fördelar kan energibesparingar bidra till att bättre stå emot framtida kriser. Det finns många möjligheter att spara energi, såsom bättre isolering av byggnader, bättre energieffektivitet, smartare elanvändning, olika mobilitetsalternativ och distansarbete. Inom jordbruket omfattar dessa möjligheter bland annat precisionsjordbruk samt mer bränslesnåla och energieffektiva produktionsmetoder och maskiner.

Bryssel den 14 december 2023.

Oliver RÖPKE

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs ordförande

([16]) Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om energiomställningen och den digitala omställningen i landsbygdsområden (EUT C 486, 21.12.2022, s. 59).

([17]) Temadebatten ”Rural Pact #1: Renewable energies in rural areas” (https://www.eesc.europa.eu/en/agenda/our-events/events/rural-pact-1-renewable-energies-rural-areas).

([18]) https://www.ews-schoenau.de/ews/geschichte/.

([19]) Muttersholtz, Territoire à énergie positive.

([20]) https://claremorris-energy-coop.com/.